

Kapabilitet: De faktiske muligheter et menneske har til å utøve en typisk menneskelig funksjon.

Siden kapabilitetstilnærmingen bygger på en teori om objektive goder som inngår i et fullverdig menneskeliv, skiller den seg også fra klassisk utilitarisme, slik vi finner den hos Bentham og Mill. Både Bentham og Mill vil være enige med Nussbaum i at materielle ressurser er instrumentelle goder som har verdi i den grad de gjør folks liv bedre. Ut fra deres utilitaristiske tilnærming måles imidlertid livskvalitet med utgangspunkt i tilfredsstillelse av subjektive ønsker eller begjær. Hvis vi vil vite hvor bra det står til i en stat, må vi ifølge utilitarister vite hvor tilfredse innbyggerne er sammenlignet med innbyggerne i andre stater. Den beste staten å leve i er den staten der innbyggerne i gjennomsnitt er mest tilfredse.

Nussbaum peker på flere problemer med en slik tilnærming. For det første forteller gjennomsnittlig tilfredshet lite om hvordan det går for den enkelte. Høy gjennomsnittlig tilfredshet er forenlig med at det går svært dårlig for store deler av en befolkning, fordi andre deler av samme befolkning kan trekke opp snittet ved å være godt tilfredse med sine liv. Et spesielt viktig anliggende for Nussbaum er at kvinner i store deler av verden har langt dårligere levekår enn menn. Dette forholdet tildekkes imidlertid av en tilnærming som bruker gjennomsnittlig tilfredshet som mål på livskvalitet. Er alle menn i en stat tilstrekkelig fornøyde med sine liv, kan det skjule de problemene kvinner har (Nussbaum, 2000, s. 61–62).

For det andre skiller en utilitaristisk nyttekalkyle ikke mellom ulike typer goder. I gjennomsnittsverdien for målt tilfredshet ligger det

innbakt vurderinger av politisk frihet, økonomisk velstand, helse, utdanning og mange andre goder som kan variere uavhengig av hverandre. Etter Nussbaums oppfatning bør ingen av disse godene byttes vekk mot andre typer goder. Spesielt bør vi ikke bytte vekk politisk frihet mot økonomisk velstand. Også av den grunn mener hun at gjennomsnittlig tilfredshet er et dårlig mål på livskvalitet.

Et tredje problem med den utilitaristiske tilnærmingen til Bentham og Mill er at tilfredshet er en upålitelig indikator på hvor bra en person faktisk har det. Misnøye kan være basert på urimelig høye forventninger, og tilfredshet kan på sin side være basert på urimelig lave forventninger. Det er ikke uvanlig at vi ubevisst tilpasser preferansene våre til vår faktiske livssituasjon. Av den grunn kan det oppleves smertefullt for den rike og privilegerte å måtte gi slipp på luksusgoder som ikke er nødvendige for å leve godt. Tilsvarende kan en person som aldri har fått tilbud om skolegang, si seg fornøyd med det, kanskje fordi han eller hun har en jobb som ikke krever noen utdanning. Ikke sjelden vil ofre for diskriminering akseptere forskjellsbehandling rett og slett fordi de ikke ser for seg reelle alternativer til situasjonen de befinner seg i.

Slike tilpassede preferanser er et velkjent fenomen, som ifølge Nussbaum gjør tilfredshet til et dårlig mål på livskvalitet. Hun mener ikke at det er uvesentlig hvilke ønsker vi har. Det er likevel viktigere å se på de faktiske mulighetene vi har til å utøve evner og funksjoner som er typiske for oss mennesker. Vi kan ikke nøye oss med å undersøke om den enkelte er fornøyd med egen utdanning. Vi må også vurdere den utdanningen hver enkelt får. Tilsvarende kan vi heller ikke nøye oss med å undersøke om den enkelte er fornøyd